

SEVGİLERDE
Behçet Necatigil 100 Yaşında

Behçet Necatigil

SEVGİLERDE

Behçet Necatigil 100 Yaşında

Yapı Kredi Yayınları - 4613
ISBN 978-975-08-3638-1

Sevgilerde
Behçet Necatigil 100 Yaşında

Sergi Organizasyonu
Veysel Uğurlu

Editör
Murat Yalçın

Sergi Tasarımı
Sadık Karamustafa

Fotoğraflar
Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Arşivi için fotoğraflayan
Hakan Ezilmez

Grafik
Hasan Fırat

Baskı
Promat Basım Yayım San. ve Tic. A.Ş.
Orhangazi Mahallesi, 1673. Sokak, No: 34 Esenyurt / İstanbul
Sertifika No: 12039

1. Baskı: İstanbul, Nisan 2016

Bu sergideki fotoğraf, belge ve eşyanın tamamı Necatigil ailesinden alınmıştır.

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2016
Sertifika No: 12334

Bütün yayın hakları saklıdır.

Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Kemeraltı Caddesi Karaköy Palas No: 4 Kat: 2-3 34425 Karaköy / İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: <http://alisveris.yapikredi.com.tr>

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

Bu sergi kitabı, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık A.Ş. tarafından,
14 Nisan-3 Mayıs 2016 tarihleri arasında Fulya Sanat Merkezi'nde açılan
"Sevgilerde - Behçet Necatigil 100 Yaşında"
sergisi dolayısıyla, Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. için hazırlanmıştır.

YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI

İÇİNDEKİLER

- 7 Bir Şair-Ermiş ya da Behçet Hoca
HAYDAR ERGÜLEN
- 15 “Dünya! Yu ellerini yalnızlık sularında”
HÜSEYİN FERHAD
- 25 YERİ BELLİ ÇOCUKLUĞUN
- 49 ŞU DÜNYADA İNSANCA YAŞAMAK DA YOKSA
- 69 DÜŞÜNDÜLER, BİRLİKTE YÜRÜSELER
- 93 YÜRÜR ASFALT OVALARDA ABDAL
- 111 KORKUNÇ YALNIZLIĞIMIZ
- 151 HEP BÖYLE HATIRLAYIN

Bir Şair-Ermiş ya da Behçet Hoca

Haydar Ergülen

Zamanını beklemek

Behçet Necatigil şiirinde 'zamansız' hiçbir şey yoktur, zamansız ölümü dışında. Her şey zamanını bekler. Ama Necatigil her şeyin zamanında anlaşılmayacağını, yerini bulamayacağını da bilir. Belki 'zamanla', ama mutlaka 'zamanı gelince' kıymetinin daha çok bilinmesi, öneminin kavranması, yokluğunun yerini varlığına bırakmaya başlamış olması da, kanımca onun öngörüleridir. Bunu çok önemseydiği için mi, sanmıyorum, yalnızca o 'şiiraltından' gülümseyen ironisinden sezdiğim bir şey bu. Unutmamalı, 'zaman geçtikçe' anlaşılan bir şey değil, 'zamanı gelince' sezilen bir şey. Yalnızca bu iki zaman yorumu bile, Necatigil'in şairliğinin bence en 'doğal' ve 'farklı' yanı olan 'bilge'liğinin bir işareti. Bir tür 'şiir ermişi', 'şiir abdalı' olarak 'şair ermiş' olmanın gereği.

Gözden güzele, güzelden gönüle...

Necatigil'in tüm yapıtını; şiirleri, oyunları, düzyazıları, şiir uçları ve çevirilerini, Rilke'den Hamsun, Unamuno, Strindberg, Thomas Mann, Zweig, Borchert, Hauptmann, Hesse ve Sâdık Hidâyet'e kadar okuyan göz edebiyatın, şiirin güzelliğiyle parlar, tazelenir, görüş kazanır, ufku genişler, büyür, keskinleşir, gördükleriyle büyülenir ve sözcüklerin ardındakileri de görme yetisine erişme yoluna girer. Kendini gönül katına çıkmaya hazır hisseder. İşte bu Necatigil'e mahsus dünyanın derinlikli ve çokkatmanlı oluşundan ileri gelir.

Necatigil, şair için gurbet, hasret ve hikmet burçlarını öngörmesine benzer bir biçimde, okur için de göz, güzel ve gönül katlarını açacaktır. Gözün gurbeti, güzelin hasreti, gönlün hikmeti, şairin ve okurun buluşma yerleri, anları olacaktır.

Necatigil ünlü "Şiir Burçları" yazısını 17 Haziran 1977'de *Milliyet Sanat* dergisinde yazmıştır. Burada Ali Şir Nevai'nin, hayatının dört döneminin şiirlerini dört ayrı divanda topladığını belirtir: Çocukluk, gençlik, ortayaşlılık ve ihtiyarlık şiirlerini derleyen bu kitaplara sırasıyla "garip, seçkin, güzel, faydalı" sıfatlarını taşıyan adlar koyar. Necatigil sıfatları ve burçları şöyle buluşturur: "Çocuklukla gençliği tek kavram olarak alırsak, bu düzenlemeden çıkacak sonuç da, şiirin üç burcu demektir: İnsan önceleri 'gurbette yabancı', sonra 'hasrette güzel' şiirler yazar. Bir ömrün muhasebesi niteliğinde şiirlerse 'hikmette faydalı' şiirlerdir." (*Bile/Yazdı*, Ada Yayınları, 1979, s. 77)

Gurbetten hasrete, hasretten hikmete...

“Benim Şiirlerim” üstbaşlığıyla bir dizi yazı, hatta bir kitap yazmayı düşünmüştüm. Başlamıştım da yazmaya. Fazıl Hüsnü Dağlarca’dan “Ağır Hasta”yı, İlhan Berk’ten “Teşekkür”ü, Gülten Akın’dan “Yağmur”u da yazmıştım. Cahit Külebi’den “İstanbul” şiirini düşünmüştüm de, yazdım mı yazmadım mı, hatırlayamadım. Gerçi sonradan Külebi’nin şiirini “Tokat’a Doğru” şiiriyle değiştirmiştım. Tabii Ahmet Muhip Dıranaşın “Kar”, Edip Cansever’in “Gelmiş Bulundum” şiirleri de hâlâ yazılmayı bekliyor...

Peki Behçet Necatigil’in hangi şiiri? Öyle çok gezindim ki onun şiirlerinde, içlerinden birini ayırıp yazmak neredeyse olanaksızdı. Hilmi Yavuz, *Okuma Notları*’nda, 10 Türk şiiri sorulsa, birinin Necatigil’in “Solgun Bir Gül Dokununca” şiiri olacağını yazmıştı. Elbette o da olabilirdi benim için. Başka hangi Necatigil şiirleri olabilirdi diye, çocukluğumdan beri, 50 yıldır okuduğum şiirlerine bakınca bir Necatigil Seçkisi çıktı ortaya.

“Kır Şarkısı” mı? Hani o ortaokul, lise edebiyat kitaplarından okuyup ezberlediğimiz ve ilk bölümünü özellikle hiç unutmadığımız, hepimizde okulu kırma duyguları uyandıran, sınıfın pencerelerine tırmanıp bizi ayartmaya çalışan o arkadaş şiiri mi yazmalıydım acaba? “*Tam otların sarardığı zamanlar.../Yere yüzükoyun uzanıyorum/Toprakta bir telaş, bir telaş.../Karıncalar ötedenberi dostum.*” Yoksa lise yıllarımda, beraber şiir, öykü okumaya başladığımız sevgili arkadaşlarım Ömer Ateş Kızıltuğ ve Erkut Tanrıseven’le, Necatigil tutkunluğumuzu da başlatan şiirlerden olan ve döne döne okuduğumuz “Yıldızlar” şiirini mi yazmalıydım? “*Seni karanlıkta yatırırlar/Korkuyorsun geceden/Bakıp bakıp pencereden/Yatağına sokuluyorsun.../Biraz sabır, küçük çocuk, biraz sabır./Ama, Allah’ın koyduğu yerde/Yıldızlar daima yalnızdır.*” Neredeyse yarım yüzyıl önce okuduğum bu şiiri okurken doğrusu bugün de ürperiyorum, sanki bir Necatigil dizesinin dediği gibi, o çocuğa, çocukluğuma sesleniyorum: “*Ben hep eski yerimdeyim, biliyorsun.*”

“Barbaros Meydanı” şiiri hâlâ samimiyetinden bir şey kaybetmiş değil, meydanlar ve şehirler ‘samimiyet’ diye bir güzel hemşehrilerini çoktan kaybetmiş olsalar bile: “*Biliyorum ayıp ve manasız/Ama peşlerinden gidiyorum/Gezmeye çıktıkları vakit/ana kız!.../Utandır da belki/Anasının sırtındaki/Yeldirmeden/Kız bir adım önde gider/Sezdirmeden.*” Şöhreti “Gizli Sevda” şiirine yakın olan “Barbaros Meydanı”nı geçtikten sonra, “Evler”e geldim ki, işte burada *Yolları Çatallanan Bahçe*’ye düşmüş gibi oldum.

Hangi evi yazsam diğerinin hatırı kalırdı çünkü: “Evin Halleri”, “Bir Ev Bir Çocuk”, ya “*Sen bir çiçeksin/Annen sakı/Azıcık bastalansan/Odalar yaşlı*” dizeleriyle de unutulmaz “Mavi Işık” şiiri ne olacaktı? “*Ben büyüğüm, affederim/Ben evim*” diyen “Varsa Ev” şiiri ve unutulmaz “Ekmek Kırıntıları” şiirinden şu dizeler, “*Benim de arkamda/rengli taşlar olsaydı/Çocukluğuma giden yolu/ Bulmam kolay olurdu.*” “*Sokak demek/ eksilmek yarı yarıya.../Rüzgârlarla eve dönmek saçma/ev dar çünkü.*” diyen şiirin başlığı: “Sokaktan Gelmek” Bu şiiri okurken de “Evlerle Savaş”ın hiç bitmediğini hatırlarsı-

nız: “*Evler ezer insanları dağ gibi/Dışarıdan küçücük!/Çeker evler boynumuzdaki ipi:/Taş develerce yük!.../Körükler cılız olmak/Evlerin hiddetini/Evlerle savaştığımız/ Savaşların çetini.*”

Peki “Sevgilerde” şiiri ne olacak? O hal-i pür melalimizi erkenden ve tüm çıplaklığıyla yüzümüze vuran, ne zaman yazılmış olursa olsun her zaman şimdi yazılmış gibi duran o şiirin tamamını yazıp, üstüne de bir tek söz bile etmemek gerekir. Belki de öyle yaparım, çünkü Necatigil’le çıktığım yolculuk henüz bitmedi. Bitmez de. “*Sevgileri yarımına bıraktınız/Çekingen, tutuk, saygılı.../Siz geniş zamanlar umuyordunuz/Çirkindi dar vakitlerde bir sevgiyi söylemek.../Gizli babçenizde/Açan çiçekler vardı/Gecelerde ve yalnız.../Vermeye az buldunuz/Yabut vakit olmadı.*”

Yazılma serüvenini ve sürecini merak ettiren “Donmuş Dallarda Çiçek” şiirini de unutmak olmaz. “*İyidir beraber olmamız/Yaklaşmış, değişik./Duyulur çevrenin güürültüsünde/Issız/Bizde bir şey eksik.../Aldanarak, unutulmuş/Senin yolun ayrı, benimki ayrı/Az sonra ikimiz de yalnız./Kısa bir zaman için, saat beş suları/İyidir beraber olmamız.*”

Galiba bu şiirlerin sonu yok, daha kim bilir kaç şiiri anamadan bitecek bu yazı, işte çok sevdiğim bir Necatigil şiiri daha, “Çocuklar”, ki yalnızca bu şiir bile onun “Bu dünyadan bir şair-ermiş geçti” diye anılmasına yeter de artar bile: “*Çarşılarda bir şey/Biz pek aramazdık çocuklar olmasaydı*” diye başlar, ama “*İnsanlara tezgâhlara kâğıtlara kolaydı/Biz bu kadar eğilmezdik çocuklar olmasaydı*” üzüntüsüyle de bitmez, önemli bir Necatigil izleği olarak çarşı pazar sürer. Çünkü oradan yalnızca Behçet Hoca geçmez, çoğu insan bakar da geçer, çoğu bakış deler de geçer!

İşte varoluşun hüznünü, ürpertisini duyuran, yokluğun gerçekliğini ima eden o unutulmaz “*Dünya! Yu ellerini yalnızlık sularında*” dizesiyle “Çakmak” şiiri. İşte hem Necatigil’in hem Türk şiirinin bir klasiği olan “Nilüfer” şiiri: “*Bir ıyıktı yanardı yalnız gecelerde/Akşam, çiçekler uykuya yattı,/Sardı karşı kıyıları karanlık.../Beni bana gösterecek lambamdı, almışlar.*”

Necatigil yalnızca şair şöhretiyle değil, şöhretli şiirlerinin çokluğuyla da Türk şiirini şaşırtmaya devam ediyor hâlâ, edecek de. “Solgun Bir Gül Dokununca” şiirinden “Abdal” şiirine: “*Yürür asfalt ovalarda abdal*”. “Pars” şiiri: “*Siz yine mi ormanlarda karaca/Bense hâlâ o günlere karşı mı?*”, “Ring” şiiri: “*Bir kişi ringde/Boğuşur yokken karşıda kimse*”. “Çember” şiiri: “*Yıkılışlar, kalkışlar aynı güne raslamasa!/Öğlen bir dostu gömdüm, gece eğlentideyim/suç benim miydi, çağ.*” Harika “Daktilo” şiiri, “*Bana pek sert vurmuşlar bir yerlerim ağrıyor*”, “Yersiz” şiiri: “*Yapraklar yorgun kuşlar eğdiler başlarını/Artık hiç yer kalmadı nereye kaçtı eller/Yüz nereye kaçacak duvarı az geri çek.*” Dizeleri aforizma olarak da söylenen şiirlerden “İki Başına Yürümek” şiiri: “*Susanlara hiçbir şey sormayınız!*” Dedim ya, şiirin sonu yok, Necatigil şiirinin hiç yok, “Küskün Yolcunun Türküsü” şiiriyle bu seçkiyi bağlayalım: “*Şimdi hangi kitaplardan/Öğreneceksiniz onu/Gelmeyorsa bazı şeyler/Çocukluktan geçerek.*”

Necatigil poetikasının en gözcü ifadelerinden biri olan “Yazı” şiirini unutmak olur mu? “*Ve şairler boyuna kimlere yazarlar?/Yıkılmış köprülerin başında/Ürkmüş boşluktan biri inliyorsa/ve şairler onlara geldimlere yazarlar.*”

“Balbal”: En sevdiğim 10 şiirden biri

Bana da sürpriz oldu diyebileceğim bir şiiriyle yer aldı listemde Necatigil. Tam o sırada şair ve akademisyen kardeşim Alphan Akgül’le, hocanın “Bronskopi” şiiri hakkında konuşuyorduk, onun etkisiyle muhtemelen, bir de Edip Cansever’in “Gelmiş Bulundum” şiirini de çok sevdiğim ve listemde yer aldığı için de olmalı bu şiiri seçmem. Hangi şiir? Bir varmış bir yokmuş duygusunu fazlasıyla uyandıran, gönül yorgunluğunu hayli duyuran, yer yer Cahit Sıtkı Tarancı’nın ölümle yaşamı aynı içgüdü gibi yorumlayan o tuhaf bir çekiciliğe sahip şiirlerindeki duyguya yakın bir şiiri hakiki: “Balbal”.

Necatigil hayattayken çıkan son kitabı *Beyler*’de (1978) yer alıyor şiir. Muhasebe, hesaplaşma, varlık, yokluk, varoluş, bir tür ‘gelmiş bulundum’, ‘yazmış bulundum’ hali, “*bir sürü haller içinde balım*” dediği gibi şarkının, bir parça hayal kırıklığı, büyük bir kabulleniş, teslimiyet içinde, yas, sevgi, aşk, mutluluk, mutsuzluk, umut, sevinç ve yanıtını bildiği sorular: “*Görür gözüüm görmezden/Bilir usum bilmez gibil/Aldanıp al kumaşları/Sabiden giydim mi?*”

Türk şiirinde en sevdiğim 10 şiirden biri listesinde “Balbal”la yer alıyor *Beyler*’den bir ‘keder beyi’ Necatigil.

(*Balbal*: Eski Türklerde kişinin anılması için mezarının veya bazı kurganların etrafına dikilen taş.)

“Yazdımsa yazacağım varmıştır benden önce orada”

Behçet Necatigil’in *Bile/Yazdı* kitabını açın, önsözünü okuyun, kısadır, 3 sayfa yoktur, en son cümleye bakın, “iyi geceler!” demiştir. Şiirin, şiirinin zamanını bildirmiştir.

Kitabın “Şiircikler/Şiir Uçları” bölümünde de anlayana neler söylemiştir:

“*Biz bu işin tadındayız. Ne paraya çevrilmez, biz onun ardındayız.*”

(Hepimize ders olsa gerektir. Şiiri vahim bir yanıklı olarak görenlere, ağır bir suç işlemiş de bağışlanmak istiyormuş gibi yazanlara, bir boşluk bulmuş gibi içini kelimelerle doldurmaya çalışanlara, belagat sahibi olmayı hikmet ehli olmayla karıştıranlara, bir tutanlara, kısacası ‘ne paraya çevrilmez’ onu bilmeyen hepimize bir ders.)

“*Gecedir, üç beş şiir, el vermişse gaipten;*

Bir kervan Eski Hind’den baharat getirmiştir.”

(Gece, şairin mesleği. Sevdiğim şehir yok gecedan başka, sanki budur söylediği Necatigil’in. Şairin hem gündüzü hem de lambası gece. Hem şiiri, hem zamanı Necatigil’in.)

“*Ne zaman bilinmez, onun malısın,
geldiğinde yalnız olunmalı.*”

(Yeni bir şiire başladığımız her defasında yaşadığımız o duygu. Bir şiiri daha bitirince unuttuğumuz o duygu. Ölüme karşı mı yazıyoruz, üstelik bile bile ölümün olduğumuzu!)

“*Sen bizden gel! Sen bilmezden gel!*

Bilmeyen bilen olur, sen birazdan gel!”

(“Bilenler bağışlasın” demiştir Necatigil.)

“*Yazdımsa yazacağım varmıştır benden önce orada.*”

(Şiirde ikbal ve istikbal arayanların, geleceğe şimdiden yer ayırtmak isteyenlerin dikkatini çekmesi gereken cümle. Behçet Hoca onları da çooooook önceden uyaracak kadar ‘bilge’dir işte.)

“*Şiir bir durum, bir sorun üzerinde ölçülü konuşan,
susunca da bizim düşünmemizi bekleyen bir olgunluktur.*”

(Susuyorum).

“Hayal Şair”: Necatigil

(“Şiddetli yağmur.”)

CEVAD (dalgın):-*Bana mı seslendiniz, Üstadım?*

EBU ALİ SİNA:-*Çok yağmur yağıyor dedim.*

CEVAD(uyanmış):-*Yağıyor, Üstadım!*

EBU ALİ SİNA:-*Sibirde ve tılsımda ve simyada ilmini tamamlamadan gitmeyi hâlâ özler misin?*

CEVAD(içini çeker):-*Özlemem, Üstadım!*

EBU ALİ SİNA:-*Memnun oldum, Cevad! Vaktin gelince ben sana ‘Var git, hayatın hayalatına ve cümbüşüne karış!’ derim. Amma benüz zamanın gelmedi.*

CEVAD:-*Peki, Üstadım!(Bir kapı vurulur.) Kapı mı vuruluyor?*

EBU ALİ SİNA:-*Bu ikinci yanılman. Oğul! Yağmur sesidir, kapı vurulması gibi görüldü.*

(“Hayal Hanım”, Behçet Necatigil’in *Üç Turunçlar* adlı oyun kitabından, Varlık Yayınları, 1970, s. 101)

Behçet Necatigil’in 4 radyo oyununu içeren *Pencere* (Varlık Y., 1975) ile 6 kısa oyunundan oluşan *Üç Turunçlar* (Varlık Y., 1970) adlı kitaplarını yıllar sonra yeniden okudum. Ben bu Hayal Hanım’ı bir yerden hatırlıyormuşum meğer. Behçet Hoca, “Memnun oldum Hilmi! Vakit gelince ben sana, var git, Hayal Hanım’ın şiirini yaz,

derim” demiş olmalı ki o güzel oyun da hülyalı bir şiire vesile olmuş: “*Siz yazıp yoketmek gibi miydiniz?/Ve o yokoluştan güz tenimizel/bulanan siz miydiniz/ey hayal hanım?/...Yeşil imgeli kız! İlk yazım!/hangi harf gül, hangi dal dize?/Bu derin ağaçtan her ikimize/kalan bangimizdik.../ey hayal hanım?*” (Hilmi Yavuz, “Hayal Hanım” şiirinden)

“Asfalt ovalarda yürüyen bir abdal”

- Necatigil, Şair Necati ile arasında şöyle bir benzerlik bulmuştur:

“Tezkirelerin yazdığına göre bir köle imiş Necati...”

Ben de şiirde hayatın kölesiyim.”

- “Zar” şiirinde “*Bir sessizlik benimle gürültüye gitti*” derken hem şiirde oyunun tadına varır, vardır, hem de ‘son büyük sessizlik şairi’ olduğunu gösterir. Gürültüden önceki son çıkış.

- Dağlarca’nın vedasını doğumu olarak kutladığı şair, üstelik bu doğum gününde kimler yoktur ki! “*Duydunuz mu/Sevindiler çok/Şölen sofrası kurdular kendilerine/Yıldızla karanlık yediler!./Rüştü Onur, Muzaffer Tayyip Uslu/Orhan Veli, Sait Faik/Cahit Irgat/Ziya Osman, Asaf Halet Çelebi/Toprak olmuş sesleriyle/Bugün 13 Aralık 1979/Doğdu/Behçet Necatigil/Dediler.*” (“Orada Doğmak”, Fazıl Hüsnü Dağlarca)

- Denize yüz vermediği söylenir, yüzü hep şiire dönük.

- Odası dünyadan büyük, evi dünya olan şair.

- İç içe dört evi var: Oturduğu ev (şiir), öğrettiği ev (okul), geçtiği ev (sokak) ve küçük evinin kapısının açıldığı büyük ev (semt). Evleri kapısızdır, hepsi birbirine açılır, birinden diğerine nasıl geçtiği fark edilmez bile. Evlerinin kapıları olsaydı iki yana da açılırdı, hem içeriye hem dışarıya. Dünyaya da öyle açılmamış mıdır, içerisi ev hali, dışarısi dünya hali.

- Hal şairi. Evin ve dünyanın şair hali. Evin e-hali, dünyanın -den hali. Şairin -en hali.

- “İşini iyi bilen, kimsenin işine karışmayan bir alçakgönüllü zanaatkâr. Sürekli kendini eleştiren, kınayan, derviş, melami. Asfalt ovalarda yürüyen bir abdal.” (Hilmi Yavuz) Öyleyse kalenderi şiir kuşağından bir şair ve “*Katlanmak babında/Her iyi şair/De biraz peygamberdir.*”

- Hem şair: Behçet Necatigil, hem öğretmen: Behçet Hoca. Okurlara ders vermeyecek kadar alçakgönüllü bir şair. Şairlerinse hem feyz hem de ders alması gereken bir hoca.

- Boşluğu bir iklim, bir şiir iklimi olarak teneffüs etmeyi ilk ondan öğrendik. Boşluk Necatigil’le bir iklim buldu şiirde. Şiiri ve kişiliğiyle bir temiz hava bıraktı.

“Çünkü asıl şiirler bekler bazı yaşları”

Necatigil’in “*Çünkü asıl şiirler bekler bazı yaşları*” dizesi gibi, bazı sözcükler de bekler bazı insanları, bazı yaşları, bazı aşkları. Tıpkı o şiirlerin evvelden yazılıp ya da okunup da iz bırakmadan geçtiği gibi, vaktinden önce söylenen kimi sözcükler de çoktan bir köşede unutulmuşlar, kendilerini unutturmuşlar ya da hatırdan çıkmış olurlar. Bırak

varlıklarını, yoklukları bile akla gelmez. Çünkü vaktiyle de öylesine söylenmişler, öylesine yazılmışlardır.

Sonra bir dönem gelir, bir an gelir, bir şiir gelir, an, insan ve şiir buluşur, şiir de o zaman asıl varlığına, insanına ve anlamına kavuşmuş olur. Ne kendi tarihim ne de yazdığım şiirlerin tarihi böyle örneklerle dopdolu olduğu için mi söylüyorum bunları, yoo, hayır. Hangi şiir tam olarak içimizi, derdimizi bildirebilir, meramımızı anlatabilir ki? Bazen eksik yazarız, çoğu zaman da fazla ve fazladan. Hem şiiri biraz da geleceğe yazmaz mıyız, şiirin boşluğu, açıklığı da bundan değil midir, bir zaman asıl sahibinin gelip oradaki yerini alması için değil midir? *Aşk Şiirleri Antolojisi* kitabındaki “Siz Bende...” şiiri gibi. Ve birinin gelip o şiiri kendine “Ben Sizde...” diye çevirmesi gibi. Galiba işte o da ‘şiir ihtiyacı olanındır’ sözünün gerçekleştiği zamandır. Hem şairinin de ihtiyacı vardır şiirdeki o boşluğun biri tarafından doldurulmasına, sahip çıkılmasına, gelenin ‘bu şiir benim, bu şiir benim için’ demesine. Gelen o şiiri sürdürür çünkü. “Siz bende...” diye başlayan şiiri “Ben sizde...” diye sürdürür ki, galiba şiirin de şairin de beklediği budur.

Tıpkı bazı sözcükler gibi, ‘yakın’, ‘yakınlık’, ‘yakınlık’ sözcükleri gibi. Çok eskiden yazılmış bir şiirde, o cansız, unutulmuş, tozlanmış, yokmuş, hiç olmamış gibi duran bir sözcük, asıl yakının, yakınlığın gelmesiyle birden uyanır. Bırak yüreğe, dile gelmesini akla, hatıra bile gelmeyen o sözcük böylece ışıldar, gözleri parlar, yıldızın parladığı anlardan biri yaşanır. Sözcüğün bile gözleri kamaşır bu ışıktan, bu aşktan, bu yakınlıktan, o ‘yakın’ olduğunu bile bilmeyen şiir yakınlığın ne olduğunu anlar, yakını arar, onu bulur, içi yıkanır, arınır, dupduru olur, sevinçten gözleri dolar, içi dolar, aşkla yıkanır, coşkudan delirir. O soğuk, bir köşede unutulmaya, ıssızlığa terk edilmiş yakın sözcük, böylece ilk kez dolu dolu, hiç olmadığı kadar dolu bir yaşama kavuşur. Söylenir, yazılır, tekrarlanır, ıslıkla çalınır, bir gün kederli, bir gün ağır, bir gün koyu, bir gün yerinde duramayan bir türkü gibi mırıldanılır, içimizden geçer, içimize düşer, içimize de söylediğimiz olur, içimizden içinize de.

Hem ilk kezmiş gibi bir duygu doğar bundan hem de sözcüğün doğallığından, doluluğundan ve elbette duruluğundan, yalınlığından doğru da aslına kavuşur, hakiki olur, sahici olur. Sıcacık olur. ‘Ilık’ benin ‘sıcacık’ olması gibi. Çünkü yakınlık, insanını, zamanını, şiirini ve en güzeli de anlamını bulmuştur. “*Alabildiğine varsın da ondandır*” dediği şey olur Edip Bey’in, ‘alabildiğine doğrudur, sahibidir’ o sözcük ve iki insan arasında hem ilk kezmiş gibi hem de yıllardır gidip geliyormuş gibi ‘en yakın’ sözcük olarak, ne sözcüğü, aşkın ta kendisi olarak işler durur, çalışır durur, gelişir durur, güzelleşir güzelleştirir durur, iyileştirir durur. Ergin Günçe’nin “*Güzel suçlar işledin/bir tarih oldun artık*” diye övüp “*güzel bir durum kıyısında*” diye getirip bıraktığı kıyıdaki durum da zannımca budur.

Ben ‘bir insanı sözcüklerinden doğru da sevmeyi’ böyle anlıyorum, böyle yorumluyorum, iyimserim ya, ondandır. Madem o sözcük, o yakınlık çalışkandır, iyi gelir

insanlara, aramızda aşkla gider gelir, aşk, yakınlığın keşfi, yakınlık da aşkın keyfi, şenliği olur, ve güzel sebebimiz olur, hiçbir kuşkuya yol açmayacak kadar da saftır, temizdir, hiç mi hiç kirlenmemiştir, ne geçmişin ağırlığını ne günün kirini taşır, öyleyse niye ondan doğru gönüller kırılır, duygular burulur, sözcüklere soğukluk düşer, sese kuşku yerleşir, yakınlıkta uzaklığın ucu görünür? Bunlar karamsarlık değil, iyimserlik cümleleridir, soruları bile değil. Yakınlıkta o kadar soru olmaz çünkü, varsa yakınlık o kadar da yakın değildir. Ne soru ne yanıt, yakınlığın alfabesi sözcüklerden, sorulardan yanıtlardan çok, seslerle okunur, yazılır, söylenir, anlatılır çünkü. “Bir insan biraz da sözcüklerinden doğru sevilir”, yoksa sevilmeyecek demek midir bu? O sözcük hiç olmasaydı sözgelimi ne olacaktı? Arada o sözcüğün ruhu varsa, anlamı varsa, ve o sözcük hiç telaffuz edilmeden bile, dolu dolu, anlamına uygun yaşıyororsa... Daha iyi değil midir? Şiire bakın, yalnızca sözcüklerinden doğru mu okuyoruz, seviyoruz bir şiiri, en çok da sesinden doğru sevmiyor muyuz, en çok sesinden, bazen boş bıraktığından, boşluğundan da seviyoruz. Hem sesinden doğru sevdiğimiz bir şeyi belki sessizliğinden doğru sevmemişimizi de kim söyleyebilir?

Yaşadıkça kılavuz

Necatigil'in 'hal şairi' olduğunu söylemiştim ya, öyleyse 'insanlık hali'nin de şairidir ve 'insanın bütün halleri'ni de dile, şiire getirmiştir. Sokağa, dünyaya, insana, aşka, çarşıya pazara da onun şiirleri ve dizeleriyle çıkmamız bundandır. “*Farı, kalbim, farı da/Kapına yağılacak karları/Kürüyeme!*” dediğimiz de olur, ‘kalbimizi dolduran duyguların kalbimizde kaldığı vakit’, “*Donmuş dallarda çiçek*” gibi ıssız bir yangında kavrulduğumuz da. Ezcümle sadece bazı yaşları beklemez şiirler, bazı aşkları, ayrılıkları, kavuşmaları, özlemleri, kayıpları da bekler. Ama en çok da Necatigil şiirleriyle bekler. Çünkü “odası dünyadan büyük” bu şairin, bu ‘büyük tedirgin’in şiiri ‘büyük insanlık’ için bir açık kitap olarak her okunduğunda yeniden yazılan, okundukça yazılan büyüklü bir kılavuzdur. Selim İleri *Kırık İnceliklerin Şairi Behçet Necatigil* kitabının sonunda şöyle der: “Behçet Necatigil şiiri benim için bir kılavuzdu; hayatımın en derin anlamı oldu. Toplumsaldan bireyselle, bireyselden toplumsala, sürekli gelgitteki bu şiire ne zaman kavuşsam, esriyip gittim. Şu anda, yine. Tıpkı şu andaki gibi. Yaşadıkça...” (s. 124)

Necatigil: Behçet Hoca ya da bir şair-ermiş.

Necatigil şiiri: Yaşadıkça kılavuz.

“Dünya! Yu ellerini yalnızlık sularında”

Hüseyin Ferhad

Hiçbir şair tribünleri seçmemiştir. Ya arenadaki Ben'dir, ya arenadaki “Ben”. Aslan, kaplan ya da gladyatör...

Yazı, uygarlığın koordinat düzlemidir. Yazın, daha yaygın tabirle edebiyat, özellikle şiir, insanın düşünsel, düşlemsel yol haritasıdır. Mitologyya da yazı'sal, yazınsal ürünlere bakılarak konulmuş bir sıfat, bir tasnif. Latinlere hak vermek gerek: Söz uçar yazı kalır.

Sanatsal, hatta dinsel tasavvur, “reel hayat”ın haricinde ‘bilgi’lerdir. Hakikate erişmek sadece şiirle mümkündür. Behçet Necatigil, çok erken yaşlarda fark eder bunu. 1927’de. Akabinde de ‘ince, uzun yollarda’ kaybolmayı seçer. *Küçük Muharrir* adlı haftalık bir gazete bile çıkarır. Kayda değer ilk şiirini de yine erken denebilecek yaşlarda yayımlar: “Gece ve Yas”, *Varlık*, 1 Ekim 1935.

60’lı, 70’li yıllar için “şairin ‘nasıl’ değil ‘ne’ yazdığına bakılırdı” denilir. Handiyse eleştirel bir ön kabuldür, klişedir. Gelgelelim, Demir Özlü’nün Behçet Necatigil değerlendirmesinde ‘ne’ yazdığına ilişkin tek satır koydunsa bul (*Ankara Radyosu*, 15 Aralık 1962 [*Sevgilerde*, 1991]): “Necatigil’in şiiri birçok aşamalardan geçmiş bir şiir. Önce, *Kapalı Çarşı* adlı kitabında olduğu gibi Orhan Veli okuluna yakın olduğu bir dönem var. Ardından *Çevre*, kendi sesini bulduğu bir [yapıt]. *Evler*’de [de] çok iyi bir biçim bütünlüğüne varmıştı. Ancak, benim asıl sevdiğim, *Eski Toprak* ve daha sonraki kapalı dönemidir. Bundan sonra bir iç anlatıma yöneliyor Necatigil. Bilinçaltı anlatım da karışıyor buna. Bu şiirlere pek dikkat edilmedi sanıyorum. Edebiyatımızda bir benzeri daha olmayan, alabildiğine yeni ve derin şiirlerdir bunlar ve Behçet Necatigil’in asıl kişiliğini oluştururlar.”

Soğukkanlıdır Behçet Necatigil. Temkinlidir; rikkatli, bir o kadar dikkatli. İnci Enginün’ün demesiyle, en ‘duygusal’ şiirlerinde bile “marazilik”ten eser yoktur. “Barbaros Meydanı”, “Barbaros Meydanı II”, “Şayet Aşk”, “Şayet Aşk II” “Şayet Aşk III”, “Gizli Sevda”, “Sevgilerde”, “Solgun Bir Gül Dokununca”, “Yazı”...

*Ve şairler boyuna kimlere yazarlar?
Yıkılmış köprülerin başında
Ürkmüş boşluktan biri inliyorsa
Ve şairler onlara geldimlere yazarlar.*

("Yazı", *En/Cam*, 1970)

Şairlik zor zanaat değildir, ya sen şiire dönüşürsün, ya şiir sana. Her şairin yüreğinde bir parça İblis vardır, ona Cehennem'i vaat eden bir harf meleği. Doğrusu ya, insanın "benlik tasarımı"na, aşk ve adalet tariflerine en yaraşır mekân Cehennem'dir. Şiir, deneme, anlatı, günce, drama, söyleşi (sohbet, konuşma, konferans), radyo oyunu. Birini diğerine yeğ tutmak, modern Türk şiirinin, Türkçe şiirin mimarlarına haksızlık olur. Zira bir Ahmet Haşim'in, Yahya Kemal'in külliyyatında düzyazının payı şiirden daha fazladır. Üstelik şiirleri kadar da önemli. Aynı şey Ahmet Hamdi, Necip Fazıl, Nâzım Hikmet, Ahmet Muhip, Behçet Necatigil için de geçerlidir, Garip'in, 50 Kuşağın'nın kalemşörları için de. Poetika Kitaplığı'na şöyle bir bakmak kâfi. Gelenek (tecrübe, sınanmış bilgi) ve meleke (yeti) birbirlerini tamamlayan öğelerdir; artık poetik dağarımızı soğurmadan, sorgulamadan, dilimizin belleğine erişmeden şiir yazmak ne mümkün.

Bir kupür (1968 [*Bile/Yazdı*, 1979]): "Şiir millîdir, önce dil yanıyla bu toprağa bağlıdır. Yüzyıllar yılı bu dili işlemiş usta şairlerin dil tecrübelerinden, dile kattıkları zenginliklerden yararlanmak gerekir. Çok yeni kelimeler bir yana, her kelimedede, hele şiirlerden geliyorsa bir çağrışım gücü, bir anı zenginliği vardır. Özellikle son yıllarda Divan şairlerimizin tevriye zevki düşündürüyor beni."

Şairin lafzına şiirlerinin üstünden bakılır. Sıkı, berk, rafine bir şiirdir Behçet Necatigil'in. İçli, içten, içrek bir şiir. Akıl çelici, 'sinsi' bir şiir. Ahenk ve ritmi gözetken bir şiir. Mitologyaya, folklorla, Divan edebiyatına içkin bir şiir. Kabına sığmayan, şairin maksadını aşan bir şiir. 1 Haziran 1960 tarihli *Varlık*'ta "Ben Batı uygarlıklarından gelmiyorum. Yunan antikitesinin aydınlıklarından gelmiyorum. Mayamda Yunus'lar, Âşık Paşa'lar, 'cife-i dünya değil herkes gibi matlubumuz / bir bölük ankalarız Kafı kanaat bekleriz' diyen Fuzûlî'ler, deryadil Karacaoğlan'lar var" der. Der! Ancak Grek/Latin mitologyasına içkin ürünler vermekten de imtina etmez. Asuman Susam haklıdır (*Çevrimdışı İstanbul*, Mart-Nisan 2016): "Bir şairin poetikası söz etmek, en çok şairin dünya fikrine odaklanmayı gerektirir. Bu, sanıldığı kadar kolay bir mesele olmadığı gibi sabitleri de yoktur. O nedenle her çağın şairi kendinden kalanları gelecekteki ideal okuruna emanet eder. O okurlarladır ki şair de şiir de yeni anlamlar kazanır, tazelenir. Buradaki tek koşul, şairin ve şiirin kalıcılığa dönük bir açıklığa yüzünü dönebilecek güçte ve derinlikte bir poetikasının olması. Böyle şairler ve şiirlerin zamanlarında tam olarak anlaşılammış olması edebiyat tarihinin sıradan olaylarından sayılabilir. Pek

çokları gibi çağında tam anlaşılammış, zaman zaman hırpalanmış; yıllar geçtikçe nefesinin gücü, şiirinin iyiliği daha net görülmüş şairlerden biri Behçet Necatigil'dir."

Şairin ilk adresi mitologyadır. Esatir! Konur Ertop "[E]ski edebiyatımız da en başta *Kur'an* ve *Şehname* ile temellenen bir mitologyaya sahipti. Fakat ondaki mitoslar kalmıştı. Sanatçıların kişiliğine açık yönleri kalmamıştı" der (*Soyut*, Haziran 1965): "Son zamanlarda [Helen] mitologyası [Behçet Necatigil'den Ülkü Tamer'e kadar] bizim sanatçılarımıza da kişisel yaratışlar için bellibaşlı bir imkân olmaktadır. Bir kültürün çıkış noktasından işaretler getiren, özlemleri, korkuları, çatışmaları, ruhsal gerilimleri maya olarak taşıyan mitoslar meydan verdikleri yorumlar ölçüsünde klişeden, katılıktan, tekrardan uzaklaşırlar." Değil midir ki Gılgamış'a, Homeros'a, Enheduanna'ya, Vergilius'a, Konfüçyüs'e, İmr'ül-Kays'a, Aprın Çor Tigin'e, Firdevsî'ye yazılan her mektup adresine ulaşır, ulaşmıştır. Antologya bunun örnekleriyle doludur. Mitolojik her atıf, telmih ya da teşbih şimdiye ve geleceğe rediflidir. Zaman bir bütündür çünkü. İnsan, eski tabirle Benî Âdem, kendi ırkını yok etmedikte, edemedikte, "Ben kimim?" sorusu da yürürlükte kalacaktır. Aslında "kim, nerede, ne zaman" en eski, belki de ilk soru kipleridir. Bilincin sac ayağı denebilecek soru kalıpları, örnekleri. Her şairin içine doğduğu üçgen ama iç açıları değişen, durmadan değişen bir üçgen. Nitekim bir 'ara değişken' olarak *etnisite* sosyolojinin gündemine oturmuştur bugün.

Bir fotoğraf: "Abdal". Şairin ilk, ilkel fotoğrafı: "Yürür asfalt ovalarda abdal." Bana göre, 'tayı zaman içre' bir manifest:

*Yürür asfalt ovalarda abdal.
Vitrinlerin düşen kepenklerinde
Hep büzün çeşmeleri: lambalar.*

*Yüzer gibi önce bir tulum yavaşça
Yanaşır kıymıza eski diclelerden
Ve fırlar ilk bedevî, dalar çadırımıza.*

*Nerde bu leylâ, aslı nerde?
Çıkartmalar, yağma ve leylâ!
Vurur ferhat dağlarına abdal--
Bir fener olacak ilerde bir yerde.*

*Sığ sulara dönen yorgun gemiler
Yangın ve tütiin içinde arar da
Görmez geçer sönmüş eski feneri--
Bir ses çimler karanlıkta: Kayalar!*

*Ateşin daba yeni bulunduğu çağlarda
Yine böyle yanardı bu lambalar,
Sonra asfalt ovalarda
Akan seller ve abdal.*

("Abdal", *Yaz Dönemi*, 1963)

Anahtar sözcük 'abdal'dır, evet. Pergelimizin ayağını bu sabitin üzerine koyup çizdiğimiz dairenin içindeki *Ben'ler* de Behçet Necatigil'dir. Rind (berduş), otacı (tırnak içinde şaman), ozan (âşık, gazelhan), ulak (derviş), azap (diğerkâm, nezir), alp (bahadır, çeri); biri ya da diğeri değil, hepsi.

Hayır, Türkler 'mazlum' değildir, 'zalim' de. Çok farklı etik, moral değerlerin temsilcisidirler. Hassa Ordusu bir abdal ocağıydı, örneğin. Acemioğlan, Yeniçeri, Cebeci, Humbaracı, Saka, Lağımçı, Sipahi sınıfları; tümüyle Kapıkulu Ocağı / Otağ-ı Bektaşiyân. Ama *modern dünya* onların hayat algılarının, hayal tasarımlarının haricinde şekillenmiştir. İtiraz nafiledir. Behçet Necatigil'in tinsel evreni de bu nafile itirazlarla, hayıflanmalarla ırgalanır. Nihayet bir *türkesk* figürdür o, "tekâmül zinciri"nin 20. halkası.

Türk şiiri, Türkçe şiir beyazdır. Yunus Emre de beyazdı, Fuzûlî, Bakî, Nedim, Karacaoğlan, Şeyh Galib, Nâzım Hikmet de.

İrklar tasnifinde Batılılar için kullanılan Beyazlar tabiri yanlıştır. Aynı şey Beyaz Ruslar, Beyaz Türkler için de geçerli. Bu mealde en ilginç tevriye "soluk yüzümler"dir. Azteklerin, Mayaların Amerikan "kâşif"lerine yakıştırdığı sıfat. Bir tel'in, bir red işareti. Sahi, renk nedir? Cisimlerin yansıttığı ışığın gözde oluşturduğu *binbir* duyum. Isaac Newton'a göre, ışık beyazdır, diğer renkler de beyazın bileşenleri. Beyazın karşıtı siyah da değildir; bu, ışığın nitelikleriyle ilgili bir belirlemedir. Işığın karşıtı karanlık da değildir, zira ışık Oluştur, hayalle hakikatin bir toplamı, hayatın bizzat kendisi.

Işık Aşk'tır. Bir madalyonun tersi ve yüzü.

Söyleşi bir düzyazı türü olarak pek itibar görmemiştir. Daha çok tanıtma, 'teşrifat' mealinde kalmıştır; hiç değilse ülkemizde. Oysa edebiyatın en cevval, çetrefil türüdür. Şairin en mahrem sırlarını, çaparızlarını deşifre ettiği, İblis'yle yüzleştiği, restleştiği, 'ontik' neliğine, etik/estetik duruşuna dair ipuçları verdiği bir tür. Bu yüzden her söyleşi teklifi tedirgin etmiştir beni. Bir o kadar da gönendirmiştir. Bu, Behçet Necatigil'in *Konuşmalar Konferanslar'ı* (Haz. Ali Tanyeri ve Hilmi Yavuz, 1983) için de geçerlidir.

Konuşmalar Konferanslar poetik bir inadin, bilme, öğrenme tutkusunun seyir defteridir. Bir itirazlar, sitemler, ödeşmeler fezlekesidir. Başını vurduğu taşların, kayaların alnacındaki kan lekeleridir. Alkışlara, kargışlara aldirmama gayretidir. Eğnine

dar gelen libasıdır, bol gelen kaftanı. Yüreğinin şeceresidir desem daha doğru olur.

Şiir içsel serüvenidir şairin. Kendisini arama, tanımlama, dönüştürme, bir başkası kılma tutkusu. Şiirin kilidi yine şiirin kendisidir, şairin kendisine kilitli serüvenindedir, hâl tercümesindedir. Jorge Luis Borges "Esasen kendimi bir okur olarak düşünüyorum" der (*Şu Şiir İşçiliği*, Çev. Mukadder Erkan, 2007): "Farkında olduğunuz üzere yazmaya cüret ettim; ancak okuduğum şeyin yazdığım şeyden daha önemli olduğunu düşünüyorum. Çünkü insan beğendiği şeyi okur –ancak yazmak istediği şeyi değil– yazabildiği şeyi yazar." İzzet Yasar da hemfikirdir Borges'le (*Yasakmeyve*, Temmuz-Ağustos 2008): "Şiirimizin yakın tarihi üstüne fikir beyan etmek istemiyorum. Behçet Necatigil'in dediği gibi, biz işimize bakalım. Mızımız ya da hırçın, iyi şiir yazmaya çalışalım. Yargıyı zaman verir. Eninde sonunda iyi şiir kötü şiiri kovar."

Birey içi karşıtlıklar, evrensel çelişkilerden büsbütün uzak mıdır? Değil.

Yeni, yenilik, yenilikçilik; bir menzildir, bir nokta. Çizginin ucu, diğer noktası.

Okuma bir öğrenme biçimidir, sürecidir. Görmektir, ayırt etmektir. Hiza yoklamaktır. Bana göre, Behçet Necatigil'in şiiri, son yüzyılın bir arakesitidir. *Kapalı Çarşı* (1945), *Çevre* (1951), *Evlere* (1953), *Eski Toprak* (1956), *Arada* (1958), *Dar Çağ* (1960)...

Memet Fuat imzalı bir derkenar (*Türk Edebiyatı*, 1963): "Kendine özgü tutuk söyleyişi, alttan alta kaynayan öfkesi, bir parçası olduğu, yenilmezliğine inandığı iyiliklerin yere çalınışı karşısındaki titreyişle, dürüst, insan, özgecil bir orta tabaka aydınının sıkıntılarını, bunaltılarını verme işini sürdüren Behçet Necatigil bu yıl da çok güzel şiirler yayımladı."

Yine Memet Fuat imzalı bir derkenar (*Türk Edebiyatı*, 1964): "*Yaz Dönemi* adlı yeni kitabındaki 'Solgun Bir Gül Dokununca' şiiriyle Behçet Necatigil yılın en çok anılan şairi oldu. O kadar ki bir iki dergide bu şiirin yeniden yayımlandığını gördük. Nice sert çekişmelerin süregeldiği şiir alanında, hem eski kuşağın, hem de yeni kuşağın sevgisini kazanmak gibi, çok az şairin ulaşabildiği bir mutluluğa erişmiş görünüyor Behçet Necatigil."

İtiraz ne mümkün: Gerek poetikası, gerek 'tayı-zaman içre' poetik öznesi; bir 'Lokman şair' resmi verir.

Yaz Dönemi (1963), *Divançe* (1965), *İki Başına Yürümek* (1968), *En/Cam* (1970), *Zebra* (1973), *Kareler Aklar* (1975), *Beyler* (1978), *Söylersiz* (1980). Şiir külliyatına "düzşiir"lerini de eklemek gerekir: Poetik verimlerinde kaçındığı hikâyenin, tahkiyenin acısını çıkardığı radyo oyunlarını.

Borges "Şairlerin esin kaynağının bir Musa (esin perisi) olduğu yolundaki romantik görüş klasik yazarların bir yargısıydı; şiiri, zekânın bir işlevi sayan görüşü ise kendisi bir romantik olan Edgar Allan Poe yaklaşık 1846'da öne sürmüştü. Bütünüyle gelişen yargılar bunlar," der (*Sonsuz Güllü*, Çev. A. N. Akbulut - C. Çapan, 2001): "[Ne var ki] her iki görüşün de büsbütün yanlış sayılmayacağı açıktır."

Şiir, iki kanaldan akarak gelmiştir bugünlere. Biri 'esin'dir, diğeri 'zekâ'; kimilerince üçüncü yol olarak gösterilen 'sezgi'nin eser bazında gösterilebilecek bir örneği yoktur.

Behçet Necatigil esin ve zekâyı Etika ve Lirika diye kavramlaştırır. Meğerki poetik bir süreç, süreklilik vardiysa, o sıkça yinelenen Şiir Dünyası vardiysa, tekâmül zinciri de bu iki halkadan, bu iki ülkeden ibarettir. Behçet Necatigil "Ben sen yokuz biz varız ancak Epika ülkesinde geçer" der (*Papirüs*, Mayıs 1961): "Lirika'da ise ben biz yokuz, [b]ütün şiir sen üzerine kurulu[dur]: Aşklar, ayrılıklar, acılar hep bir sen'in yüzünden, güzellemeler, ağıtlar."

Ona göre, biz adlı Epika'ya aittir, sen adlı Lirika'ya.

Türkçe, İpek Yolu'nda vücut bulmuş bir işaretler silsilesidir. Poetik serüvenimize de o yolun bir kaderi, akıbeti olarak bakılmalıdır. Yahya Kemal'e kadarki dönemi Epika diye, Yahya Kemal'in tinsel evrenini de Lirika diye tesmiye edersek, herhangi bir kırılmadan ya da kopmadan söz edilemez elbet. Yunus Emre bir menzildir, Fuzûlî, Bakî, Nabî, Nedim ya da Şeyh Galib bir diğer menzil. Doğu-Batı yahut Şark-Garp siyasal bir tasniftir, Yahya Kemal bu "ikidünya'nın sırat köprüsü de değildir. Ama iki nöbetçinin gözcü kulelerinden görebildiklerinden daha uzağını farklı bir optikle görebilmiştir. Öncü, kurucu mudur? Salt kendi şiiri için, evet. Benzeri şey Ahmet Haşim için de geçerlidir. Nâzım Hikmet, Necip Fazıl, Orhan Veli, Oktay Rifat, Fazıl Hüsnü, Attilâ İlhan için de.

İmdi, Ece ve Ayhan'ın yanlış ve ortak sorusu şudur: Şiir gelişir mi? Poetik bir süreçten, tekâmülden söz edilebilir mi? Tek tek adalardan, adacıklardan oluşan bir takımada değil midir antologya.

Anti parantez: Folklor, daha doğrusu Halk şiiri nihayet bir olanaktır, sınıanmış, matah *binbir* form. Halk kültürü de içine doğduğumuz kültürün zihinsel arka planına ilişkin bir tutamaklar dağarı. Sırf Behçet Necatigil için değil her şair için "rızk kapıları"dır. Ama şair ne bir halkbilimcidir, ne bir etnolog yahut arkeolog; şairdir, o kadar. Doğan Hızlan'ın demesiyle, o, şimdiye kadar ortaya çıkan akımlardan, şiir hareketlerinden yararlanmasını bilen ilk klasik şairimizdir. Tüm zamanların da en genç şairi...

Turgut Uyar "Yaşamımda İlkler" başlıklı yazısında "Aşk söz konusu olduğunda, ikinci de üçüncü de sonuncu da ilk'tir" der (*Korkulu Uсталık*, 2009): "İlk'lerde her zaman şakalı bir hüznün, Son'larda hep acı var galiba. Şimdi bilmiyorum, bakalım, ilk ne zaman ölürüm..."

Dönemin kalemşorları Walter Benjamin'in "evden kaçan çocuk"larıdır ama 'bir başka eve' kaçan çocukları. Edip Cansever 1947'de, 19 yaşında evlenir, Turgut Uyar aynı yıl, 20 yaşında, Cemal Süreya 1953'te, 22 yaşında...

"1950'li yıllarda," der Cemal Süreya, "şiirimiz fazla akıllı, hatta akılcı bir şiirdi. Bu son şairlerde irrasyonel bir öge geldi şiirimize. Hikâye ögesi dışında. Ses soyut-

lamalarına gidildi ve iç ses aranmaya başlandı Türk şiirinde. Aslında şiirin alanı genişlemeliydi, yeni alanlar bulunmalıydı şiire ve şiir, her şeyi söyleyebilme, ifade edebilme sanatı olmalıydı. İkinci Yeni'nin sanırım, başlangıçtaki özlemi daha doğrusu olması gereken özlemi bu noktadaydı."

"Şiir Burçları"na göre, üç burçtan ikincisidir İkinci Yeni. "Şair, büyülenmiş gibi, içinde uzayıp giden kendi kervanının peşinde, asıl bu hasret döneminde, önleyemediği bir güçle kendini, kendi dünyasını aktarır bize" der Behçet Necatigil (*Milliyet Sanat*, 22 Temmuz 1977): "Yazdıklarında ne kadar kendisi, ne oranda başkaları olduğunu görür. Kendine özlemiyle dolmuştur. Yoğunlaşır, belirginleşir bu özem. Şimdi şikâyetleri, tedirginlikleri kişisel biçimlere girer, kendi bakış açısını, kendi yazış biçimini bu süreçte bulur."

İnsanın poetik serüvenini esin ve zekâyı, bu iki sözcüğe sığdırabilmek mümkündür, evet. Bu iki saat kulesine, yangın kulesine. Gottfried Benn'in bir cümlesini değiştirerek söylersek "Homeros'tan Poe'ya 1 saat çeker, Poe'dan günümüze kadarsa 24 saat."

Oku, unut, yum gözlerini. İyi geceler!

Bile/Yazdı'yı ilk ne zaman okudumdu, anımsamıyorum. 1985 yahut '86'da. Aynı adlı kitabına aynı adla yazdığı önsözünün son cümleleri hep asılı kaldı aklımda – yüreğimle aklımın arafında (*Bile/Yazdı*, 1979):

Genç şair! Karıştır, oku bu kitabı! Sonra da, işte zaman silgisi, kurşunkalemle yazılmıştır, aklından sil çıkar ki, ben işine karışmış olmayayım, sen gene bildiğin gibi yaz, bildiğini oku!

Şimdi o kapılara pek erken yetişenler

Bu uçanlar ne kuşları yazın.

(*Divançe* kitabında, 1965, "Divan" şiiri böyle bitiyordu.)

İyi geceler!

Akabinde, T. S. Eliot 'esintili' bir soru: Sahi, "[g]ünümüz şiirinin karanlığı, [ş]airin gelenek[sel] değerler yerine başka değerler koymak istemesinden, onları çok değişik oranlarda birleştirmesinden veya kişisel, özel sebepler yüzünden kendini kaçırarak anlatmak istemesinden" midir? Karanlık; zor anlaşılır mıdır bugünün şiiri?

Bana göre; açıklık ya da kapalılık 'anlam'la ilgili bir sorundur. Ahmet Haşim'den ötürü kapalı şiire, ibhama rikkatli yaklaşılır hep. Çoğun kuntlukla, sıklıkla nitelen-

dirilir. Oysa bir ifade eksikliğidir kapalılık, hâlini, meramını, duygusal gelgitlerini arz edememdir. Şiir antologyasının, poetik birikimin, daha çok Divan şiirinin kaale alınmamasıdır.

Behçet Necatigil, 70'lerde, "Divan sözü nedense ürkütüyor bizi. Bu söze karşı alerji var" der (*Kitaplar* dergisi, Haziran-Temmuz 1973): "Divan şiirinden yararlanmayı, ölmüş kelimeleri diriltme diye almıyorum ben. Estetikten, istiften, disiplinden yararlanmak diye alıyorum. Halk edebiyatı, bir yanıyla, birkaç ozanıyla nasıl toplumcu şiire kaynak olabiliyorsa, Divan şiiri de biraz kapalı, biraz soyut şiire öylece destek olur. [Ş]iir ne yana yönelirse yönelsin, geçmişten tam kopamaz. Eski motif ve imgeleri de değerlendirmek, onlarla da beslenmek zorundadır. Kendimize, yani eski yüzümüze gözgü (ayna) olmamız, kendimize özgü olmamızı kolaylaştırır."

Kolaylaştırır da ne demek? Kendimize özgü olmamız için eski yüzümüze gözgü olmamız şarttır.

Bir şairi 'büyük' kılan sedasından çok aksisedasıdır. Üstümüze, yerküreye düşen gölgesidir. Gençlere, en gençlere bulaşan çaparızlarıdır, kaygılarıdır. 'Kalbur saman içre' ne bıraktığıdır. Doğrusu ya, o, şiir kitaplığımızın bir rafı olmaktan öte bir "değer"dir. Özneleşmiş sağduyudur, pusuladır, etik/estetik bir kerterizdir.

Türk şiiri, hiç değilse "Batı tesirinde Türk şiiri" politik içerimli bir şiirdir. Rediraldır. Gelgelelim; Osmanlı'ya, Divan şiirine dönük düşmanlığın gerisinde ne Servet-i Fünun vardır, ne Fecr-i Ati. Poetik tartışmaları, barikat, damar arayışlarını birtakım Makyavelistler, oportünistler şirazesinden çıkarmıştır. Aynı şey mütareke, kurtuluş, kuruluş yılları için de geçerlidir, yakın dönemler için de. Türkiye, Garip'le birlikte İkinci Dünya Savaşını 'uzaktan' izler, izlemiştir, ama yine makûs talihini yenemez, yenememiştir – savaşılanların fakir komşusu olmaktan kurtulamaz, kurulamamıştır. Çünkü belleği karartılmıştır, yazgısının kara olduğuna 'ikna edilmiştir'.

Behçet Necatigil "Gençler kolay hayranlık çağındadırlar, azdır tecrübeleri" der (*Varlık*, 1 Haziran 1960): "İçte bir şeyler varsa yaşlı çevreler de görür anlar onu. Tanınmak: Evet, koltuk kabartır, kestirme yollar kendimize güveni besler uzun süre, güzeldir! Sonunda gözü kapalı ve hızlı geçtiğimiz sisli mesafelerin utancı düşündürmezse bizi."

Kuzguna yavrusu Anka görünür, denir. Gençlik, oldum olası töhmet altında bırakılmıştır. Bu; 1920'li, 30'lu yıllarda da böyleydi, 70'li, 80'li yıllarda da. Genç kuşak hep Erdem'le, Aşk'la kırbaçlanmıştır. Patikalara, dikenli, sarp yollara vurulmuştur. Kahraman, kurtarıcı olmaklığa zorlanmıştır. Aymazlık, redd-i miras, denilebilirse, cahil cesareti yekten ululanmıştır.

Hasan Âli Yücel *Servet-i Fünun*'un 11 Şubat 1909 tarihli sayısındaki Fecr-i Ati bildirisini işaret ederek "Bu beyanname," der (*Edebiyat Tarihimizden*, 1989), "1908

inkılâbının hürriyet havası içinde 20 ile 30 yaş arasındaki yeni bir aydın gençliğin hu-dutsuz bir dilek ve sanat vatanseverliği ile bir araya geldiklerini, 'Sanat şahsî ve muhteremdir' sözüyle bir nevi ferdiyetçiliği benimsediklerini, sanatı sanat olarak alıp güzeli ifadede kendilerini tam serbest bildiklerini, geri kalmış Osmanlı cemiyetinin ancak ilim ve sanat yoluyla ilerleyip yükselebileceği hakkındaki imanları göstermektedir."

Nurullah Ataç'a göre, "olmayan bir dildir" Osmanlıca. Servet-i Fünuncular da olmayan bir dilin 'dilbaz'ları.

Cemal Süreya da aynı kanıdadır. "Bugün 20-30 yaşında bir okur Servet-i Fünun edebiyatından kendine bir anlam ve tat payı çıkaramaz. Ama aynı okurun *Genç Kalemler*'deki yazıları, Ahmet Mithat'ı rahatça okuyabileceğini de ileri süremeyiz. Okunurluk açısından Milli Edebiyat devinimi ürünlerinin durumu da pek parlak sayılmaz bugün." der (1988 [*Folklor Şiire Düşman*, 1992]): "Servet-i Fünuncu dil açısından ileriye göremedi. Göremedi sözcüğü durumu tam karşılamıyor; görememeyi yeğ tuttu, bir bakıma seçti onu-."

20-30 yaş 'seçme' yaşıdır. Bir metni, hayatı içinden okuma, temellük etme çağı. Söz konusu bildiriden geriye kalan sadece "Sanat şahsî ve muhteremdir" mottosudur. Ürün; hak getire. Dil tercihleri dâhil, onları yolundan eden kendilerine biçtikleri 'misyon'dur, onlara atfedilen 'vizyon'dur. Baudelaire'le, Rimbaud'yla aynı klandandılar yoksa...

70'lerin en gençlerinden Enis Batur "30 yaşında, 20'li yaşlarımda yaşadıklarım-dan yorgun düşmüş bir yanımdı; *Sarmış*'ın şiirleriyle bir kavşaktan geçtim" der "Bir İçbükey Söyleşi"de (*Işık*, 2013). Demek, 30'lu yaşlarda durulduğu, ehlileştiği kanısındadır şimdilerin 'yaşlı' kurdu.

Aslında, bir söyleyişi önemli kılan yanıtlardan çok sorulardır. Yargı, tespit içerirler çünkü. Nitekim Enis Batur'un dilini söken (iflahını değil) şu sorudur: "30'una varıncaya dek şiiriniz daha yırtıcı ve gözüpek özellikler taşıyor bana kalırsa; sonrasında bir durulma, hattâ bir ehlileşme eğilimi görüyorum. Yoksa, 'usta' mı olmak istediniz?"

"Bir İçbükey Söyleşi" adına rağmen dışbükeydir. "Hasret burcu"ndaki, "gurbet burcu"ndaki Enis Batur'lara özlemlerle, gıptayla bakmaktadır.

İflahını sökense şu sorudur: "20 yy. Türk şiirinde sence gerçekten şiir dâhisi sayabileceğimiz kişiler kimler olabilir?" Yanıtı nettir ama: "Önce Yahya Kemal tabîî, yolumuzu açan odur. 1945-65 arası yazdıklarıyla Dağlarca, sonra. Ardından, benim için, Necatigil, Ece Ayhan ve Oktay Rifat gelir. Bu beş şair, şiirimizin parametrelerini değiştirmişlerdir."

İtiraz ne mümkün. Ancak Behçet Necatigil şiirimizin terazisidir de. –Themis'in, o dişi Titan'ın sol elindeki terazinin ibresi. Nitekim *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*'nde "kim ne bıraktıysa o kadar"dır.